

ומבארת הגמרא: **נפקא מינה**:

א. **למוכרת** את "כתובתה" סתם, שאף תנאי הכתובה היא בכלל המכירה.

ב. **ולמוחלת** את "כתובתה" סתם, שהכל בכלל המחילה.

ג. **ולמורדת** על בעלה [מסרבת להישמע לו]⁽⁷⁾ שפוחתין לה מכתובתה סכום מסוים בכל שבוע, ומלמדנו רבי ינאי שאם כלתה הכתובה — פוחתין לה גם מתנאי הכתובה.

ד. **ולפוגמת**⁽⁸⁾ את התוספת, וכגון שאמרה:

כבר התקבלתי מקצת ממנו, ובעלה טוען שהיא התקבלה את כל כתובתה, הרי זו לא תיפרע אלא בשבועה, וכמו הפוגמת את עיקר כתובתה.⁽⁹⁾

ה. ולא למנה **התובעת** תוספת כתובתה בבית דין, שאין לה מזונות כמו התובעת את עיקר כתובתה בבית דין.⁽¹⁰⁾

ו. ולאשה **העוברת על דת** משה ויהודית שהיא מפסדת אף את התוספת.⁽¹¹⁾

ז. **לשבח** של אלמנה, שאינה גובה את נה-א התוספת מן השבח ששבחו הנכסים לאחר

9. כן פירש רש"י.

ואם תאמר: הלוא משנה היא: היתה כתובתה "אלף זוז" והיא אומרת לא התקבלתי "אלא מנה", הרי שאף הפוגמת מן התוספת — פוגמת היא?!

זה אינו, שהרי יש לפרש שהיא אומרת התקבלתי מנה על חשבון עיקר כתובתי, ולא על חשבון התוספת.

אבל התוספות ישנים דחו פירוש זה, שהרי אף הפוגם שטרו אין המלוה נפרע אלא בשבועה, נמצא שאין זה דין מסוים בכתובה אלא בכל חוב, ואין שייך לומר שהתוספת שם כתובה עליה ולכן מועילה פגימתה.

והתוספות פירשו באופן אחר: איצטריך, דאם פגמה כתובתה לא תגבה גם התוספת אלא בשבועה, אפילו אם היתה הכתובה בשטר אחד והתוספת בשטר אחר.

10. כמבואר בגמרא לעיל נד א "אמר רב יהודה אמר שמואל, התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות".

11. שנינו במשנה לקמן עב ב: ואלו יוצאות שלא בכתובה, העוברת על דת משה ויהודית

[א מוחלת כתובתה לבעלה יש לה מזונות או לא, והרי מחלה הכל?! אלא ודאי כי קאמר רש"י "וכן מזונות", היינו לומר שהדינין שלהן ככתובה, כגון: שבח, קרקע וזיבורית נוהגים במזונות, אבל לא שיהיו בכלל שם כתובה.

והריטב"א הביא דברי רש"י והקשה עליו, וכתב: אלא הנכון דלענין תוספת איירי בלחוד, דעליה עסקינן השתא, וקרי ליה "תנאי" כתובה" מפני שהוא דבר שמתנה מעצמו; וראה עוד שם בדברי הריטב"א לענין הנדוניא שהכניסה לו.

7. שנינו במשנה לקמן סג א: המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת, רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין; ובגמרא שם נחלקו אמוראים אם מורדת היא מתשמיש או ממלאכה.

8. שנינו במשנה לקמן פו ב: הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וכו', הפוגמת כתובתה כיצד: היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה התקבלת כתובתיך, והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה; ומתבאר בגמרא שם [פו ב], ששבועה זו מדרבנן היא.

יא. ואין דינה לגבות את התוספת אלא מן הקרקע כמו את עיקר הכתובה.

יב. ואינה גובה אותה אלא מן הקרקע הזיבורית [גרועה], כמו את עיקר הכתובה.

יג. וכל זמן שהיא האלמנה בבית אביה שלא היו עובדין אותה היתומים ולא זנין אותה, הרי היא גובה את כתובתה עד עשרים וחמש שנים, ואם שתקה יתר על כן, הרי מחלה אותו, ובכל זה דין התוספת כמו העיקר.⁽⁵⁾

יד. ולכתובת בנין דכרין, בניה הזכרים שיש לה מבעלה נוטלין אחר מות האב את התוספת מירושת האב, ואין לבנים מאשה אחרת חלק בהם, ובכל זה דינה כמו מנה ומאתים של עיקר כתובתה וכדין הנדוניא

מיתת בעלה, כמו שאינה גובה את עיקר הכתובה ממנו.⁽¹⁾

ט. לשבועה, אם נפרעת היא שלא בפניו, או שעד אחד מעיד שכבר נפרעה, או שהיא באה ליפרע מנכסי יתומים או מנכסים משועבדים, בכל אלו לא תיפרע אף על התוספת אלא בשבועה כמו על העיקר.⁽²⁾

ולשמיטת כספים של שביעית, שאינה משמטת את התוספת כמו שאינה משמטת את העיקר.⁽³⁾

י. ולכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, שאיבדה את התוספת כמו את העיקר.⁽⁴⁾

ולכן פירשו התוספות, שהנדון הוא כש"פגמה וזקפה במלוה", וללמדנו, שאם פגמה וזקפה במלוה את הכתובה, הרי שגם את התוספת אין השביעית משמטת, כי התוספת נכללת בכתובה.

4. שנינו במשנה [פאה פרק ג משנה ז; והובאה בבבא בתרא קלב א]: הכותב נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה, ובגמרא שם מבואר באיזה אופן כתב לה כדי שיהא נראה מכך שהיא מוחלת על שאר כתובתה, ראה שם.

5. שנינו במשנה לקמן קד א: כל זמן שהיא [האלמנה] בבית בעלה, גובה כתובתה לעולם, כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים; והטעם בזה הוא, הואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה, הלכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה, אלא מפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה, אבל בבית אביה, מששתקה כה שנים, מחילה היא, רש"י.

[שנהגו בנות ישראל, ואף על גב דלא כתיבא, רש"י], ואיזו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר וכו', ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וכו'.

1. ואילו לא היה תנאי כתובה ככתובה, הרי שהיה דין התוספת כדין בעל חוב שהוא גובה אפילו מן השבח שהשביחו היתומים לאחר מיתת אביהם, תוספות.

2. כן פירש רש"י; אבל התוספות פירשו: שאם נשבעה סתם שלא נפרעה כתובתה, הרי זו שבועה גם על התוספת, ואינה צריכה לחזור ולהשבע.

3. כן פירש רש"י, אבל התוספות הקשו על זה, כיון שלפי דעת חכמים אפילו "הקפת חנות" אין השביעית משמטת כיון שאינה הלואה, ואם כן אין השביעית משמטת את התוספת אפילו אם לא היה דינה ככתובה.

שהכניסה לבעלה.⁽⁶⁾

איתמר: כתובת בנין דכרין, נחלקו בדינה בני פומבדיתא ובני מתא מחסיא:

בני פומבדיתא אמרי: לא טרפא בניה הזכרים את הכתובה ממשעבדי [אין הם גובים אותה אלא מנכסים שהיו ביד האב בשעת מותו, ולא מנכסים שמכר לאחרים], כי "בנין דכרין דיהוו ליכי מינאי אינון] ירתון" [יירשו] כסף כתובתיך יתר על חולקוהו דעם אחוהו] — תנן [שנינו], וירושה אין גובים ממשועבדים.

בני מתא מחסיא [שם מקום] אמרי: טרפא אף ממשעבדי [מקרקעות שמכר האב לאחר נישואיו לאמם], כי אינון "יסבון" [יטלו] תנן, בלשון בעל חוב שהוא טורף אף מן המשועבדים.

והלכתא: לא טרפא ממשעבדי, כי "ירתון" תנן.

הגמרא מביאה שתי מחלוקות נוספת בין בני פומבדיתא ובני מתא מחסיא בענין כתובה:

אם ייחד לה הבעל מטלטלי⁽⁷⁾ לגביית

כתובתה, והן איתנהו בעינייהו [קיימים ועומדים], הרי היא גובה אותם מן היתומים — בלא שבועה —

כי אף שאמרו חכמים באשה הבאה ליפרע מנכסי יתומים שלא תיפרע אלא בשבועה, הרי אין הטעם אלא משום דחיישינן שמא נתן לה הבעל צרורות של כספים שתגבה מהן את כתובתה ["צורי אתפסה"], וכאן הרי אלו הן הצורי שהתפיס לה.

ואם ליתנהו בעינייהו, אין נמצאים אותם המטלטלין שייחד לה לכתובתה, בזאת נחלקו בני פומבדיתא ובני מתא מחסיא:

בני פומבדיתא אמרי: גובה האשה את כתובתה מן הקרקעות בלא שבועה, כי מאחר שנאבדו מטלטלים אלו, מסתמא לא התפיס לה הבעל צרורות אחרים של כספים, והרי היא גובה את כתובתה מן הקרקעות כשאר כתובה ובלא שבועה.

ובני מתא מחסיא אמרי: לא תיפרע אלא בשבועה.

והלכתא: לא תיפרע בלא שבועה.

שבועה, ואם ליתנייהו בעינייהו וכגון ששטפה נהר, הרי זו גובה בשבועה; וראה שם שביאר, דבקרקות פעמים שאפילו אם ליתנייהו בעינייהו, אין לחש לצורי כיון שכבר נפטר הבעל במה שייחד, ראה שם.

עוד ביאר רבינו עקיבא איגר הטעם שלא אמרה הגמרא דין זה בשאר בעלי חובות שאף הם אינם נוטלים בלי שבועה, דהוא משום שבשאר בעלי חובות אנו חוששים לפרעון, וזה יש לחוש אפילו כשאיננייהו בעינייהו, מה שאין כן בכתובה שאינה ניתנת לגבות מחיים, הרי אין

6. כתב הריטב"א: שנראים הדברים כדברי רבינו חננאל, שהיות ונפרטו אלו, אם כן לדבי שאר דברים אין לנו לדון שהתוספת כככתובה, והביא לזה ראייה שהרי הממאנת אין לה כתובה ויש לה תוספת, וכך האומר פתח פתוח מצאתי [לעיל ט ב], נאמן להפסידה כתובתה ואינו נאמן להפסידה תוספת.

7. ראה בחידושי רבינו עקיבא איגר, שביאר למה נקט מטלטלין, כיון שאותו הדין יהא גם בקרקעות, שאם איתנייהו בעינייהו גובה בלי

ואם ייחד לה⁽⁸⁾ הבעל לאשתו ארעא ועשאה אפותיקי לכתובתה:

אם סיים אותה בארבעה מצרנהא [בארבע גבולותיה], הרי זו תיפרע בלא שבועה, כי ודאי לא התפיס לה צררי אחרים.

ואם לא סיים אותה אלא בחד מצרא:

פומבדיתא אמרי: אף זו תיפרע בלא שבועה.

בני מתא מחסיא אמרי: זו לא תיפרע אלא בשבועה, כי היות ולא סיים אותה בצורה ברורה אינה סומכת על זה, ויש לחוש שהתפיס לה הבעל צררי אחרים.⁽⁹⁾

והלכתא: בלא שבועה.

אגב מחלוקתם של בני פומבדיתא ובני מתא מחסיא בכתובה, מביאה הגמרא מחלוקת נוספת שביניהם בענין אחר:

אמר אדם לעדים: כתבו וחתמו שטר מתנת קרקע⁽¹⁰⁾ לפלוני והבו ליה [תנו לו]:

אם קנו העדים מיניה [מן הנותן] בקנין סודר את הקרקע לקונה, שוב לא צריך אימלוכי ביה [לחזור ולימלך בנותן] אם עומד בדיבורו לכתוב שטר, כי סתם קנין לכתובה הוא עומד.⁽¹¹⁾

ואם לא קנו מיניה:

בני פומבדיתא אמרי: לא צריך אימלוכי ביה [אין צורך לימלך בנותן קודם הכתיבה].

ובני מתא מחסיא אמרי: צריך אימלוכי ביה.

והלכתא: צריך אימלוכי ביה.

שנינו במשנה: רבי אלעזר בן עזריה אומר: מן הנישואין גובה את הכל; מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה:

חוששין אלא ל"צררי אתפסה", ובזה אנו אומרים שאם מטלטלין איתנייהו בעינייהו, הן הן הצררי שהתפיסה.

8. לעיל גבי מטלטלין לא איתא בגמרא "ייחד לה", והראשונים מחמת זה היפכו את הגירסא והקדימו קרקע למטלטלין.

9. ברש"י במהדורא קמא [הובא בשיטה מקובצת] פירש: דהא לא ייחד לה כלום, דאיכא למימר מלא אצבע ייחד ולא יותר, כיון שלא ייחד לה כל מצרים, לפיכך חוששין שמא פרע לה ונשבעת שלא נפרעה.

והר"י מיגש כתב: דכיון דלא סיים אותה בארבע מצריה, גלי אדעתיה דהוא ייחד לאו עלה קא סמיך בלביה, והאי דייחד לה ארעא,

מלתא בעלמא הוא דעבד לה ולא קא סמיך בלביה לאקנוייה לה הוא, כי היכי דליסיימה לה בארבע מצרנים, הילכך חיישינן דילמא מקמי דלימות אתפסה צררי כי היכי דלסלקא מההיא ארעא, ומשום הכי לא סלקא אלא בשבועה.

10. כתב רש"י: כגון שטר מתנת קרקע, וראה דעת התוספות בזה בד"ה כתובו.

11. כתבו התוספות, שאם קנו מיניה אין צורך לימלך בו אפילו אם לא אמר מתחילה כתבו וחתמו, ולא נקטה הגמרא "אמר לעדים כתבו וחתמו", אלא לענין מה שנחלקו בלא קנו מיניה, דלפי בני מתא מחסיא צריך לאימלוכי ביה אפילו אם אמר להם "כתבו וחתמו".

וכתבו התוספות את הטעם בזה: כיון דבעין

איתמר:

נחלקו בפסק ההלכה רב ורבי נתן:

חד אמר: הלכה כרבי אלעזר בן עזריה.

וחד אמר: אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה.

סבורה היתה הגמרא שמחלוקתם של רב ונתן היא אם הולכים אחר "אומדנא" (12) שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה, ולפיכך אומרת הגמרא:

תסתיים, דרבי נתן הוא דאמר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה!

מאחר דשמעינן ליה לרבי נתן במקום אחר, דאזיל בתר אומדנא!

דכך אמר רבי נתן: הלכה כרבי שמעון שזורי:

א. במסופין שאמר כתבו גט לאשתי, שאף על פי שלא אמר "תנו" הרי אלו יכתבו ויתנו, ומשום דאזלינן בתר אומדנא, וודאי לא נתכוין המסוכן לצחק באשתו אלא לכתוב ולתת היתה כוונתו.

ב. ובתרומת מעשר של דמאי המפורשת נה-ב במשנה בדמאי [פרק ד משנה א]. (1)

תמהה הגמרא: וכי רב החולק על רב נתן לא אזיל בתר אומדנא — וזו היא אכן יסוד מחלוקתם של רב ורבי נתן! ?

א. תקנו חכמים שמתנת שכיב מרע אינה צריכה מעשה קנין, שמא תטרף דעתו עליו, ולכן אמרו שדבריו ככתובים וכמסורים דמו.

ב. אף שהבריאי אינו יכול להקנות לאחר את הלואתו שהלוה — מתנת שכיב מרע קונה אפילו הלואה.

לכתיבה עומד הא אמר בהדיא כתובו וחתומו, ונראה שרש"י ז"ל סובר, דכגון דקיי"ל סתם קנין לכתיבה עומד שוב אינו יכול לחזור בו על הכתיבה, וזה אינו נכון וכו' והפירוש הנכון כמו שכתבנו וכן פירשו בתוספות

12. אומד הדעת בדבר שאינו מפורש, אומדים בית דין ואומרים: סתם איניש להכי איכיון, שלא כתב לה את ממונו חנם, אלא לחיבת ביאה, רש"י.

1. א. תרומת מעשר של דמאי [מפירות הלקוחים מעם הארץ שאינו נאמן על המעשרות מדרבנן, והצריכו חכמים להפריש מעשר מפירות שנלקחו ממנו], שחזרה למקומה ואסרה את החולין משום מדומע, רבי שמעון שזורי אומר: שואלו לעם הארץ שלקח הימנו הפירות ואוכלן על פיו,

יפה נותן שמקנה לו מיד, ואינו רוצה להמתין עד שילך ויזכה בשדה, יש לנו לומר שייפה כחו נמי לענין כתיבה וכו', ומיהו אם רוצה יכול לחזור בו, [אלא שהם מפרשים את הסוגיא בשטר מכר — ולא כרש"י שפירשה בשטר מתנה — ובשטר מתנה נחלקו בעלי התוספות אם יכול לחזור בו, ראה שם].

והריטב"א כתב: "אמר לעדים כתבו וחתמו וכו' לא צריך לאימלוכי ביה אם חזר בו, דמסתמא עומד הוא כדיבורו אף לענין הכתיבה, כיון שכבר זכתה בקרקע משעת הקנין", וזה שלא כדברי התוספות.

וכתב עוד הריטב"א: ולשון רש"י ז"ל אינו מחזור, שכתב "לא צריך אימלוכי ביה דכיון דקנו מיניה סתם קנין לכתיבה עומד", ואיני יורד לסוף דעתו, דאע"ג דסתם קנין לכתיבה עומד, שמא חזר בו; ועוד, אפילו תימא דסתם קנין לאו